

الحمد لله رب العالمين

مروری بر مفاهیم طب ایرانی در حوزه ارولوژی

Mahmoud Babaeian

MD/ PhD

Persian Medicine Department

Faculty of Medicine

Isfahan University of Medical Sciences

Isfahan, Iran

Email: drbabaeian@ yahoo.com

مهر ماه ۱۴۰۰ هجری شمسی

M.Babaeian. MD, PHD

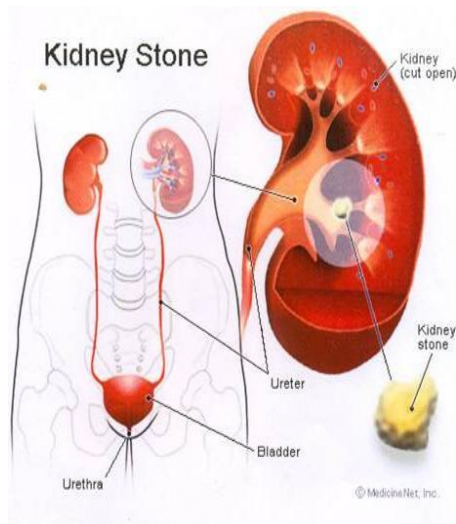
هو الخالق

نروید از زمین هرگز گیاهی

که ننوشته ست بر برگش دوایی

نظامی گنجوی

کلیه یا گرده

➤ عضوی مهم از منظر طب ایرانی
➤ ارتباط عملکردی با اعضای مهم

(۱) کبد

(۲) قلب

(۳) ریه

مشارکت کبد با کلیه

- میان کبد (منبع قوای طبیعی) و کلیه ها مشارکت وجود دارد.
- بواسطه رگ طالعین: در عملکرد جداسازی آب از خون در این رگ و ورود آب با خون آمیخته از کبد و فرستادن به کلیه نقش دارد.
- گاهی امراض کلیه مشابه امراض کبد می شود با این تفاوت که در امراض کلیه بر خلاف امراض کبد، اشتها بالکل ساقط نمی شود.
- به کمک حالب ها (برانج یا موریها): دفع مائیت به سمت مثانه

قلب و کلیه

➤ ارتباط عضو رئیسه قلب (منبع قوه حیوانی): از طریق عروق شریانی

➤ نقش در دفع مواد زائد بخصوص

۱. هضم دوم (کبدی): ادرار

۲. هضم چهارم (عضوی): منی

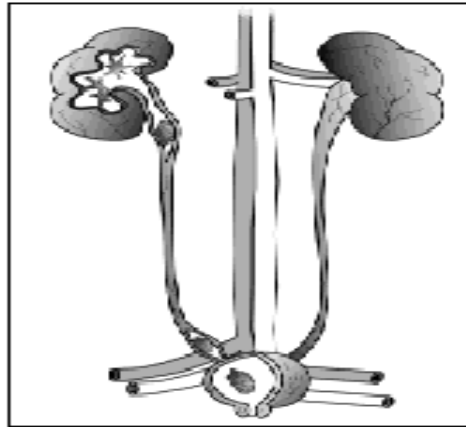

مشارکت ریه با کلیه

- در فراهم سازی بستر عملکرد خوب قلب (ریه ها) و کبد (کلیه ها).
- نقش مهم در تغذیه و گردش آب و مایعات بدن: تغذیه ریه ها بواسطه رگی از کلیه به سوی ششها رفته است (مانند ارتباط کلیه، ریه در منابع طب چینی).
- علامت مهم بوی بد دهان در بیماری های کلیوی

نکات مهم شرح حال و معاینه امراض کلیه

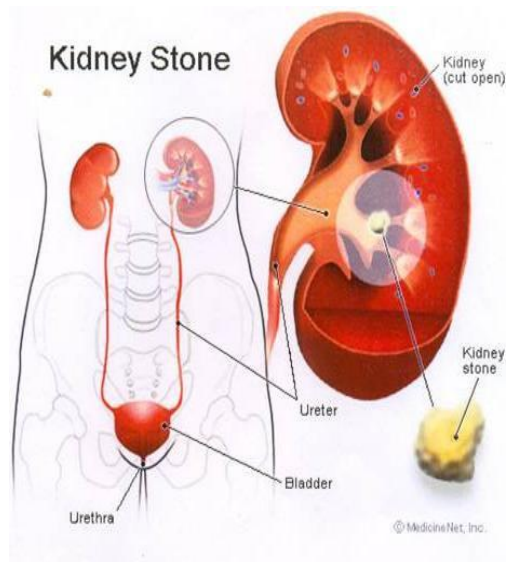

مهر ماه ۱۴۰۰ هجری شمسی

M.Babaeian. MD, PHD

عوامل زمینه ایی

- سن
- جنس
- سحنه (هیكل) چاقی و لاغری
- شغل و سابقه ضربات و....
- عادات، مصرف داروها و مواد مخدر
- شهر سکونت اصلی، تأهل

نکات مهم شرح حال و معاینه امراض کلیه

شرح حال سیستم قلبی عروقی

- گرمی یا سردی کل بدن
- توان بدنی و نوع نبض ها: مانند نبض سریع در حالات گرمی
- توان جنسی (اختلال نعوظ و زمان انزال) و تغییر آن با سردی یا گرمی
- احساس ضعف، غش یا تپش قلب در موقع فعالیت ها و بعد از نزدیکی
- نکته: به علت بعد قلب و مجاورت با اعضای سرد و کثرت نزول مائیت به کلیه، در کلیه بیشتر بیماری های سرد اتفاق می افتد.

بررسی وضعیت عصبی و روانی

- نزله و سینوزیت های مزمن (ضعف دماغی)
- مکان سردرد ها: به سمت عقب سر
- کیفیت خواب
- کیفیت تشنج های عضلانی (اسپاسم پشت ساق ها و کتف ها)
- مسایل روحی مانند وسواس، ترس، و اضطراب ... بویژه در مسایل جنسی

شرح حال دستگاه گوارش و کبد

- ▶ اشتها، عطش، نفخ و علائم گوارشی، کبدی دیگر بخصوص بوی دهان
- ▶ سابقه پرخوری یا رژیم غذایی، وضعیت **تغذیه** (امتلا یا ضعف عام)
- ▶ بررسی **کم خونی**، رنگ و روی بدن (عملکرد کبد)
- ▶ حالات چهره بویژه جبهه و چشم: رنگ سفید، رصاصیت و کمودت در سردی و رنگ زرد و قرمز در دم، صفرا ... و تهیج الماقین
- ▶ حالات زبان: رنگ تنه، شکاف ها و بارهای پوششی مختلف

بررسی سیستم ادراری تناسلی

نکات مهم شرح حال و معاینه امراض کلیه

- ▶ ملمس پهلوها: گرمی و سردی در لمس
- ▶ احساس سنگینی و درد در کلیه
- ▶ رنگ پوست ناحیه کلیه ها
- ▶ احساس خارش، سوزش و تب
- ▶ احساس خستگی کمر یا **کمر درد مکرر** و سابقه سنگ کلیه (احتمال ضعف کلیوی)
- ▶ حالت انحنای پشت مانند پیران در علائم سوء مزاج بارد کلیه

بررسی سیستم ادراری تناسلی

- ▶ شدت (حرارت) یا ضعف (سردی) قوه باه
- ▶ خروج منی با احساس سوزش یا عدم حس خروج منی (ضعف کلیه یا سوء مزاج های تناسلی یا عفونت لگنی)
- ▶ میزان پرتاب منی و تغییر آن نسبت به گذشته (ضعف در عضلات لگن)
- ▶ حجم و رنگ منی و تغییر آن نسبت به قبل (سوء مزاج یا التهاب اعضای لگنی)

نکات مهم شرح حال و معاینه امراض کلیه

بررسی سیستم ادراری تناسلی

- ▶ امکان تب و سرعت قبول اورام حاره: سوءمزاج گرم
- ▶ دیابیطس حار در صورت گرمی مفرط: سوءمزاج گرم
- ▶ اندازه و فرم (شلی) آلت و بیضه و تغییر آن نسبت به قبل (ضعف و سوء مزاج دستگاه تناسلی) و سابقه جراحی یا ضربه به بیضه ها، وجود واریکوسل
- ▶ امتداد درد و ناراحتی تا بیضه طرف مبتلا: شک به سنگ
- ▶ احساس درد و احیانا خدر در پای طرف مبتلا: شک به سنگ

بررسی ادرار بیمار (قاروره شناسی)

- ▶ رنگ، حجم و مقدار، بوی، غلظت، صفا و کدورت ادرار
- ▶ وجود کف و زبد ادراری: وجود حباب در بالای ادرار می تواند دلیل مرض در کلیه و نشانه ازمان بیماری باشد (به شرطی که مربوط به تناول اغذیه غلیظه و تواتر تخمه نباشد).
- ▶ سرعت و اضطرار در دفع ادرار و چربی بالای ادرار: علایم سوءمزاج گرم
- ▶ سوزش و تکرر ادرار یا ترشح چرکی یا سابقه رفتار جنسی پرخطر (عفونت لگنی یا سوء مزاج)

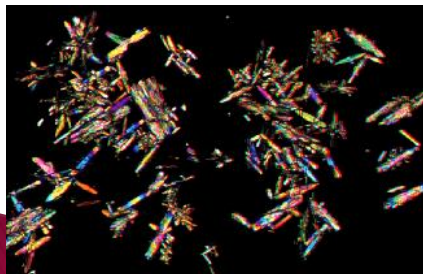

بررسی رسوب ادراری

طبیعی: ▶

رسوبی سفید یکنواخت لطیف نرم و متخلخل که با حرکت به سرعت

پراکنده و به کندی به حال نخست باز

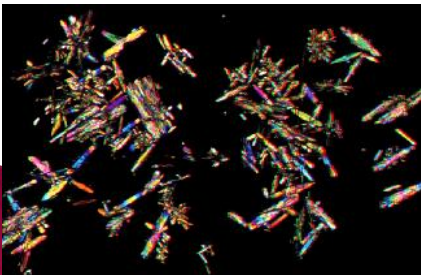
نکات مهم شرح حال و معاینه امراض کلیه

انواع رسوب غیر طبیعی ادرار

نکات مهم شرح حال و معاینه امراض کلیه

- خراطی
- دشیشی
- لحمی
- دَسَمی
- مِدّی
- مخاطی
- شعری
- خمیری
- رملی
- رمادی
- علقی
- دموی

مثال رسوب غیر طبیعی ادرار

انواع خراطی

پوست اندازی مثانه

خراش کلیه

خراش اعضاء اصلی

احتراق در کبد و کلیه

▶ صفحه های سپید

▶ ورقه های گوشتی قرمز

▶ ورقه های خاکستری

▶ اجزاء کوچک سرخ

تدابیر درمانی در طب ایرانی

▶ اصلاح سبک زندگی

▶ درمان دارویی

▶ درمان غیردارویی

اصل مهم درمانی اصلاح سبک زندگی و پرهیزات

- ▶ ورزش معتدل لذت بخش: فعالیت بدنی با نظارت پزشک کمک در روند بیماری
- ▶ پرهیز از طعام غلیظ سنگین، آب زیاد، ماست، دوغ، سرکه و ترشی (افراد سردمزاج)
- ▶ پرهیز از غذاهای بسیار گرم و خشک، تند و شور مزه زیاد (افراد گرم مزاج)
- ▶ خواب سرشب
- ▶ تفریح و شرکت در مجالس شادی و دوری از محیط پر استرس

اصل مهم درمانی اصلاح سبک زندگی و پرهیزات

- ▶ توجه به امر حفظ مواد ضروری و دفع مواد زائد: در اکثر افراد چاق ۵ تا ۱۰ درصد کاهش مقدار غذا نسبت به قبل
- ▶ پرهیز از کاربرد مدرات زیاد، معرقات و مسهلات قوی
- ▶ کاهش کار شدید و مداوم و نشستن زیاد
- ▶ ترک حمام طولانی (سونا) و عدم برخورد با باد سرد
- ▶ آمیزش حسب تقاضای بدن

اصل مهم درمانی اصلاح سبک زندگی و پرهیزات

- ▶ پرهیز از کاربرد زیاد داروهای غذایی و داروهای مطلق
- اسپند، پونه، زیره، **آویشن**، سداب و تخم پنجه انگشت، عدس
- **خرنوب**، کاهو، گشنیز خشک، تخم خرفه و ترشی ها
- مبردات شدید مانند مخدرات، نیلوفر، کافور، اسفرزه و گل سرخ

برخی مفاهیم دارویی در طب ایرانی

مهر ماه ۱۴۰۰ هجری شمسی

M.Babaeian. MD, PHD

عملکرد داروها و غذاها

□ افعال کلی دارو:

- به کمک کیفیات چهارگانه حرارت، برودت، رطوبت و خشکی داروها می باشد.
- منافع آن به تمام بدن می رسد
- مزاج کلی را تغییر می دهد.
- مثال: کیفیت گرمی بخش مانند تسخین (گرم کردن)،
- مثال: برودت مانند تحلیل (از بین بردن یک ماده با ایجاد فاصله)

عملکرد داروها و غذاها

□ افعال شبه کلی دارو:

- افعال شبه کلیه تقریبا به همه بدن می رسد ولی محدودتر است.
- مانند داروی گرم که گرمابخش (مسخن) بوده و نتیجه آن خاصیت گشاینده (مفتح) است.

عملکرد داروها و غذاها

□ افعال جزئیه:

- فعل غذا یا دارو بر یک عضو یا بیماری خاص اثر دارد
- برخلاف افعال کلیه بر مزاج تاثیر ندارند
- **مانند نافع در مدیریت درمان سرطان**

مفاهیم دارویی

- **منضج:** یعنی اعتدال دهنده، دارویی که قوام اخلاط و مواد را تعدیل کرده و قابل دفع کند. غلیظ را رقیق (آویشن)، رقیق را غلیظ (خشخاش) و یا لزج تقطیع و تکه تکه (پونه) کند.
- **مسهل:** به کمک حرارت و قدرت نفوذ خود در فضاها و سطوح و عروق و اعماق بدن عمل می کند مانند سنا، گل سرخ ...
- **ملین:** تاثیر کمتری نسبت به مسهل دارد و در معده و امعاء تاثیر می کند مانند فلوس، ترنجبین، شیر خشت، شکر سرخ، تمر هندی ...
- **محلل:** یعنی به تحلیل برنده، دارویی که به کمک حرارت خود اخلاط از موضعی چسبیده جدا می کند و اجزای آن جدا کرده و دفع می کند...

مفاهیم دارویی

- **داروی مفتت:** دارویی که در آن قوت حاد نفوذه (حرارت) موجود بوده و چون به اخلاط لزجه متحجره برسد آن را ریزه ریزه و نرم کند، مانند حجرالیهود
- **داروهای مدر:** دارویی است که با حرارت و لطافت خود، فضولات را از طریق ادرار، حیض یا شیر دفع می کند، مانند بذر شنبلیله

مفاهیم دارویی

- **مرخی (سست کننده):** دارویی که به کمک حرارت و رطوبت خود قوام اعضای دارای مسامات و روزنه های در هم فشرده را نرم و گشاده کند تا به سهولت و آسانی مواد زائد مجتمع محتبس را خارج نماید مانند **بذر کتان**
- **مزلق (چسبنده):** لغزاننده مواد زائد. دارویی که به کمک خاصیت ملین و رطوبت چسبنده خود تلیین سطح عضو کرده و موجب لغزش مواد محتبس و تحریک دفع شود مانند **آلو بخارا**.

مفاهیم دارویی

- **کاسر الریاح (شکننده بادها):** دارویی که با حرارت و خشک کنندگی خود قوام گازهای حبس شده در اعضا را رقیق ساخته و آن را دفع می کند مانند تخم سداب
- **جالی (جلا دهنده):** یعنی پاک کننده. دارویی که با تحریک رطوبات لزجه جامد موجب دفع آنها از سطح عضو و دهانه های روزنه ها و مسامات می شود مانند **ماءالعسل (آب و عسل طبی)**

منابع معتبر تأیید کننده گیاهان دارویی

- ▶ The Complete German Commission E Monographs
- ▶ Herbal Medicine (Expanded Commission E monographs)
- ▶ WHO Monographs on Selected Medicinal Plants
- ▶ PDR for Herbal Medicines
- ▶ British Herbal Pharmacopoeia (BHP)
- ▶ ESCOP Monographs

تقسیم بندی گیاهان دارویی موثر در اختلالات کلیه و مجاری ادراری بر اساس کاربرد درمانی

- ✓ گیاهان با اثر دیورتیک: گل قاصدک
- ✓ گیاهان موثر در سنگهای کلیوی: مارچوبه ، دم اسب ، جعفری ، گزنه
- ✓ گیاهان موثر در عفونت یا التهاب ادراری: مارچوبه ، دم اسب ، گزنه، علف خرس، اکیناسه
- ✓ گیاهان موثر در دیزوری: غلاف لوبیا بدون دانه
- ✓ گیاهان موثر در التهاب مثانه: کدوی تخم کاغذی
- ✓ گیاهان موثر در هیپرتروفی خوش خیم پروستات: کدوی تخم کاغذی، گزنه، نخل اره ای، پیجیوم

شاد و تندرست باشید

